

به سوی آسمان (۱)

سلامت معنوی کودکان با نگرش اسلامی

(پیش از تولد تا ۱۲ سالگی)

(کتاب جامع)

ابوالفضل ساجدی

غلام حیدر کوشا

حامد ساجدی

نجیب الله نوری

مهدی مشکی

ناظر علمی:

محمد رضا احمدی محمد آبادی

www.ketab.ir

شمارهٔ ردیف ۱۶۷۲

علوم تربیتی - ۳۶

۱۴۰۲-۲۹

به سوی آسمان (۱) | سلام معنوی با نگرش اسلامی، پیش از تولد تا دوازده سالگی (کتاب جامع)

| ابوالفضل ساجدی و همکاران |

ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام | ویراستار: علیرضا تاجیک |

طرح جلد: امین محمدلو | چاپ یکم پاییز ۱۴۰۲ | شمارگان: ۵۰۰ | اشراق | قیمت: ۲۰۰۰۰۰ تومان

<p>WWW.HATIF.IR @HATIF.IR</p>	<p>قم، خیابان شهدا، کوی ۲۴، پلاک ۳۸، کدپستی: ۳۷۱۸۵۱۶۱۱۶ تلفن: ۰۲۵۳۷۷۴۲۳۲۶ / همه حقوق برای ناشر محفوظ است</p>	
-----------------------------------	--	--

- عنوان و نام پدیدآور : به سوی آسمان ۱: سلامت معنوی کودکان با نگرش اسلامی (پیش از تولد تا دوازده سالگی) (کتاب جامع)؛ ابوالفضل ساجدی. [و دیگران]؛ ناظر علمی محمدرضا احمدی محمدآبادی.
- مشخصات نشر : قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی؛ ۱۴۰۲.
- مشخصات ظاهری : ۲۸۸ ص.
- شابک : ۹۷۸-۶۰۱-۴۴۴-۴۲۴-۸
- وضعیت فهرست‌نویسی : فیا.
- یادداشت : ابوالفضل ساجدی، غلام‌حیدر کوشا، حامد ساجدی، نجیب‌الله پوری، مهدی مشکئی.
- یادداشت : چاپ قبلی: فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران، ۱۴۰۱، (۳۳۸ص).
- یادداشت : کتابنامه:ص: [۲۷۱]-۲۸۸.
- عنوان دیگر : سلامت معنوی کودکان با نگرش اسلامی (پیش از تولد تا دوازده سالگی) (کتاب جامع).
- موضوع : کودکان -- سرپرستی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام.
Child rearing -- Religious aspects -- Islam
والدین و کودک -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام.
Parent and child -- Religious aspects -- Islam
کودکان -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام.
Children -- Religious aspects -- Islam
زندگی معنوی -- اسلام.
Spiritual life -- Islam
- شناسه افزوده : ساجدی، ابوالفضل، ۱۳۴۰ -
- شناسه افزوده : Sajedi, Abolfazl
- شناسه افزوده : احمدی محمدآبادی، محمدرضا، ۱۳۴۲ -
- رده‌بندی کنگره : BP۲۵۳/۴
- رده‌بندی دیویی : ۶۴۴/۲۹۷
- شماره کتاب‌شناسی ملی : ۹۲۶۵۶۵۵

فهرست مطالب

دبیاجه	۱۵
پیشگفتار	۱۹
فصل اول: مفهوم‌شناسی سلامت معنوی	
مقدمه	۲۴
۱. سلامت و سلامتی	۲۴
سلامت در متون دینی	۲۵
۲. «معنا»، «معنویت» و «امر معنوی»	۲۹
معنویت در نگرش اسلامی	۳۰
۳. سلامت معنوی	۳۲
گستره سلامت معنوی	۳۴
شاخص‌های سلامت معنوی	۳۵
۴. رابطه ساحت‌های مختلف سلامت (جسمی، روانی، اخلاقی، دینی و معنوی)	۳۷
الف) رابطه سلامت جسمی و معنوی	۳۸
ب) رابطه سلامت روانی و معنوی	۳۸
ج) رابطه سلامت اخلاقی و معنوی	۴۰
د) رابطه سلامت دینی و معنوی	۴۱

فصل دوم: ضرورت و راهکارهای ایجاد بیش‌معنویت‌گرا در والدین

مقدمه	۴۴
-------	----

- ۴۴..... اثرپذیری معنویت کودک از والدین.....
- ۴۵..... راهکارهای عملی ایجاد بینش معنویت‌گرا.....
- ۴۶..... ۱. کودک، برکت الهی برای والدین.....
- ۴۷..... ۲. خوشبختی دنیایی والدین در داشتن اولاد صالح.....
- ۴۸..... ۳. خوشبختی دنیایی فرزند در گرو تربیت معنوی.....
- ۴۸..... ۴. آزمایش الهی به وسیلهٔ فرزند.....
- ۵۰..... ۵. دریافت پاداش اخروی در برابر تربیت اولاد.....
- ۵۱..... ۶. ارتباط معنوی در درمان فرزند.....
- ۵۱..... ۷. درخواست کمک از خداوند در تربیت فرزند.....

فصل سوم: مبانی اسلامی سلامت معنوی کودکان

- ۵۴..... مقدمه.....
- ۵۶..... نقش مؤثر وحی در فهم، تقویت و حفظ سلامت معنوی.....
- ۵۷..... اصالت روح و تقدم سلامت معنوی بر سلامت جسمی.....
- ۶۰..... تأثیر متقابل نفس و بدن.....
- ۶۱..... آورده‌های فطری و اهمیت آن در تکوین معنویت.....
- ۶۳..... تأثیر ضابطه‌مند موجودات فرامادی بر انسان.....
- ۶۴..... تابع اراده بودن سلامت معنوی.....
- ۶۵..... پیوند دنیا و آخرت.....
- ۶۶..... آخرت‌گرایی.....

فصل چهارم: سلامت معنوی در پیش‌زادی

- ۷۰..... مقدمه.....
- ۷۱..... پیش‌زادی و سلامت معنوی.....
- ۷۱..... گفتار اول: ویژگی‌های انسان در دورهٔ جنینی.....
- ۷۴..... ۱. مرحلهٔ قبل از ورود به حیات انسانی.....
- ۷۵..... الف) قابلیت‌های رشدی دورهٔ حیات نباتی.....
- ۷۶..... ب) قابلیت‌های معنوی دورهٔ حیات نباتی.....

۷۸	۲. مرحله بعد از ورود به حیات انسانی
۷۹	الف) ادراک و شناخت جنین
۸۱	ب) گرایش و احساسات جنین
۸۲	گفتار دوم: عوامل تأثیرگذار بر سلامت معنوی
۸۲	۱. وراثت و ژنتیک
۸۳	۲. بهداشت و تغذیه
۸۵	۳. شرایط محیطی
۸۶	گفتار سوم: تمهیدات مراقبتی سلامت معنوی پیش از تولد
۸۶	۱. مراقبت‌های پیش از ازدواج
۸۸	الف) ویژگی‌های تأثیرگذار پدر بر سلامت معنوی فرزند
۸۹	اول. سلامت نسب
۹۰	دوم. سلامت اخلاق
۹۱	سوم. سلامت ایمان
۹۲	ب) ویژگی‌های تأثیرگذار مادر بر سلامت معنوی فرزند
۹۳	اول. پاکی دامن و رحم
۹۵	دوم. شرم و حیا
۹۶	سوم. تدین
۹۷	چهارم. اصالت خانوادگی
۹۸	پنجم. زیرکی و خردمندی
۹۹	۲. مراقبت‌های پس از ازدواج
۱۰۰	الف) مراقبت‌های معنوی پیش از انعقاد نطفه
۱۰۰	اول. پاکی مال
۱۰۲	دوم. پاکی فکر و خیال
۱۰۳	سوم. تقویت گرایش‌های الهی
۱۰۴	چهارم. پاکی چشم
۱۰۶	پنجم. پاکی محیط
۱۰۸	ب) مراقبت‌های معنوی هنگام ارتباط جنسی
۱۱۰	ج) مراقبت‌های معنوی پس از انعقاد نطفه
۱۱۱	اول. مراقبت غذایی

- دوم. مراقبت روحی و روانی..... ۱۱۲
 سوم. مراقبت اخلاقی - عبادی..... ۱۱۳

فصل پنجم: سلامت معنوی در دو سال اول کودکی

- مقدمه..... ۱۱۸
 امکان تأثیرگذاری معنوی بر خردسال..... ۱۱۹
 مدیریت عواطف و هیجانات والدین..... ۱۲۱
 ۱. ارتباط عواطف و هیجانات با سلامت معنوی..... ۱۲۱
 ۲. ضرورت مدیریت هیجانات در والدین به دلیل تأثیر آن بر کودک..... ۱۲۴
 ۳. راهکارهای عملی مدیریت هیجانات در والدین..... ۱۲۶
 الف) در نظر گرفتن توان کودک و پرهیز از ایدئالگرایی..... ۱۲۶
 ب) تمرین خوش رفتاری با کودک..... ۱۲۷
 ج) به کارگیری یاد خدا در ارتباط با کودک..... ۱۲۷
 د) ارتباط با کودک در حالات معنوی..... ۱۲۷
 جلب حمایت الهی برای کودک..... ۱۲۹
 راهکارهای جلب حمایت الهی..... ۱۳۰
 الف) دعا برای طفل خردسال..... ۱۳۰
 ب) برنامه مستمر دعا برای فرزند..... ۱۳۰
 ج) قربانی (عقیقه)..... ۱۳۱
 د) صدقه برای طفل..... ۱۳۱
 طرد شیطان برای حفظ معنویت..... ۱۳۲
 راهکارهای عملی طرد شیطان..... ۱۳۳
 الف) خواندن اذان و اقامه در گوش نوزاد..... ۱۳۳
 ب) دعا برای طفل خردسال..... ۱۳۴
 ج) صدقه برای طفل خردسال..... ۱۳۴
 تغذیه و سلامت معنوی از تولد تا دوسالگی..... ۱۳۵
 راهکارهای عملی مدیریت تغذیه در دو سال اول کودکی..... ۱۳۶
 الف) اجتناب از شیرهای نامناسب..... ۱۳۶

۱۳۷(ب) اجتناب از غذای حرام
۱۳۹القای نگرش معنوی به کودک (تصرف در ناهشیار)
۱۴۲راهکارهای عملی تصرف در سطوح ناهشیار
۱۴۳(الف) القای هدف خلقت
۱۴۳(ب) القای وحدانیت خداوند
۱۴۳(ج) القای عظمت خداوند
۱۴۴(د) القای رسالت
۱۴۴(هـ) واکسیناسیون چهل روزه معنوی
۱۴۴به کارگیری محبت و مودت برای رشد معنویت
۱۴۷راهکارهای عملی محبت و ورزشی
۱۴۷(الف) توجه به لزوم محبت برای سلامت معنوی
۱۴۸(ب) اعتدال در محبت کردن
۱۴۹(ج) ابراز محبت از طریق شیر دادن
۱۴۹(د) محبت از طریق ارضای نیاز به بازی
۱۵۰(هـ) محبت از طریق کلام
۱۵۱(و) محبت از طریق ارضای تماس بدنی
۱۵۳(ز) محبت از طریق در اختیار بودن
۱۵۳پرورش خویشنداری تا دوسالگی
۱۵۴راهکارهای عملی پرورش خویشنداری تا دوسالگی
۱۵۵(الف) تأخیر در ارضای نیاز
۱۵۵(ب) تأخیر در پاسخ‌دهی به گریه در دو سال اول
۱۵۶(ج) اجتناب از نوازش مفرط
۱۵۶(د) تمرین تدریجی خویشنداری
۱۵۶ایجاد فضای معنوی
۱۵۷اقدامات عملی بهره‌گیری از محرک‌های محیطی
۱۵۷(الف) قرار دادن طفل در اماکن مقدس
۱۵۷(ب) در نظر گرفتن مهدکودک مناسب
۱۵۹(ج) تأمین نیاز به امنیت در کودک
۱۶۰(د) برنامه هفتگی حضور در اماکن مذهبی

- ۱۶۰ ها) استفاده از بالش قرآنی.....
- ۱۶۰ خوشایندسازی معنوی.....
- ۱۶۲ اقدامات عملی در جهت خوشایندسازی معنوی.....
- ۱۶۲ الف) بخش صوت قرآن هم‌زمان با مکیدن شیر.....
- ۱۶۲ ب) بخش صدای قرآن هم‌زمان با در آغوش گرفتن کودک.....
- ۱۶۳ ج) اجتناب از ارائه محرک‌های معنوی در زمان ناراحتی کودک.....
- ۱۶۳ د) اشتغال مادر به اعمال معنوی در زمان سر حال بودن کودک.....
- ۱۶۳ ها) نوازش کودک بعد از اعمال مذهبی.....

فصل ششم: سلامت معنوی از پایان دوسالگی تا هفت‌سالگی

- ۱۶۶ مقدمه.....
- ۱۶۸ اهداف سلامت معنوی در دورهٔ کودکی اول.....
- ۱۶۸ ۱. اهداف گرایشی.....
- ۱۷۰ ۲. اهداف شناختی.....
- ۱۷۱ الف) درک مفهوم خدا.....
- ۱۷۵ ب) درک مفهوم پیامبر، امام، عصمت، وحی و اعجاز.....
- ۱۷۷ ج) درک مفهوم مرگ و بهشت و جهنم.....
- ۱۷۸ د) فهم آموزه‌های اخلاقی و دینی.....
- ۱۸۰ هـ) ارتقای بینش اجتماعی کودکان.....
- ۱۸۱ بسترها و روش‌های ایجاد گرایش‌های معنوی در کودک.....
- ۱۸۱ ۱. دغدغه‌مندی، برنامه‌ریزی و طلب یاری از خدا.....
- ۱۸۲ ۲. دقت در اولین مواجهه‌ها.....
- ۱۸۳ ۳. جهت‌دهی معنوی به علاقهٔ کودک به کشف حقیقت.....
- ۱۸۳ ۴. آموزش تدریجی معارف و اعمال دینی.....
- ۱۸۶ ۵. تکیه بر خودآرزشده‌سازی کودک.....
- ۱۸۶ ۶. کتابهای داستانی و داستان‌سرایی.....
- ۱۸۷ ۷. استفاده از بستر بازی.....
- ۱۸۷ الف) نقش ویژه بازی در این دورهٔ کودکی.....

فهرست مطالب ۱۱

- ب) سخن و سیره معصومین علیهم السلام در اهمیت بازی با کودک و جهت‌دهی به آن ۱۸۸
- ج) راه‌های معنوی کردن بازی‌های کودکان ۱۹۰
۸. ایجاد ذهنیت مثبت درباره صفات خداوند ۱۹۱
۹. پیوند زدن آرزوهای کودک به خدا و معصومین علیهم السلام و تحکیم دل‌بستگی معنوی ۱۹۲
۱۰. آشناسازی کودک با دعا ۱۹۳
۱۱. تعامل محبت‌آمیز با کودک ۱۹۴
۱۲. توجه دادن به نعمت‌های الهی ۱۹۵
۱۳. ترغیب به سپاسگزاری ۱۹۶
۱۴. انس دادن با قرآن ۱۹۷
- روش‌های ایجاد عادات و صفات معنوی ۲۰۰
۱. بایبندی مستمر والدین به آداب اسلامی ۲۰۰
۲. استفاده از روش تقلید ۲۰۱
- الف) تقلید رفتار ۲۰۱
- ب) تقلید گفتار ۲۰۲
۳. تلقین زبانی اعتقادات و امور نیکو ۲۰۳
۴. توجه به بازخوردهای کودک ۲۰۴

فصل هفتم: سلامت معنوی در هفت تا دوازده‌سالگی

- مقدمه ۲۰۹
- اهداف شناختی ۲۱۰
۱. باورسازی به جای اطلاعات‌دهی ۲۱۱
۲. خدانشناسی مبدأ و محور معنویت اسلامی ۲۱۲
۳. شناخت الگوهای دینی ۲۱۵
۴. فرجام‌شناسی و راه‌شناسی ۲۱۶
- چگونگی انتقال بینش معنوی ۲۱۸
۱. مدیریت گفت‌وگوهای خانوادگی ۲۱۸
- برهیز از آسیب‌های آموزش زبانی ۲۲۰
- الف) استفاده ابزاری از دستورهای الهی ۲۲۱

- ۲۲۱ (ب) آموزش بدون ایجاد علاقه.
- ۲۲۲ (ج) ناسازگاری آموزش با رفتار والدین.
- ۲۲۲ (د) استفاده نابجا از باورپذیری کودک.
- ۲۲۲ ۲. به کارگیری ابزارها و قالب‌های آموزشی مناسب.
- ۲۲۳ ۳. سبک زندگی معنویت‌محور.
- ۲۲۴ الف) موقعیت‌یابی.
- ۲۲۵ ب) موقعیت‌سازی.
- ۲۲۷ اهداف گرایشی.
- ۲۲۷ ۱. پایه‌ریزی هرم محبت.
- ۲۲۸ ۲. گرایش به اماکن و اجتماعات معنوی.
- ۲۲۹ ۳. آخرت‌گرایی.
- ۲۳۰ چگونگی ایجاد گرایش‌های معنوی.
- ۲۳۱ ۱. خوشایندسازی.
- ۲۳۲ ۲. مسئولیت‌دهی.
- ۲۳۳ ۳. مانوس‌سازی.
- ۲۳۵ ۴. ارزش‌گذاری الهی.
- ۲۳۷ ۵. تعادل در فراهم کردن رفاه مادی.
- ۲۳۸ ایجاد عادات معنوی.
- ۲۳۸ ۱. آماده شدن برای تکالیف شرعی.
- ۲۴۰ ۲. انس گرفتن با آداب دینی معنادار.
- ۲۴۱ ۳. جلوگیری از شکل‌گیری عادات منفی.
- ۲۴۱ چگونه عادات معنوی را در کودک ایجاد کنیم؟
- ۲۴۱ ۱. انگیزه‌سازی.
- ۲۴۲ ۲. هدایت دریافت‌های محیطی.
- ۲۴۴ ایجاد صفات معنوی.
- ۲۴۴ ۱. بخشندگی و همدلی.
- ۲۴۶ الف) تجربه بخشیدن توسط کودک.
- ۲۴۷ ب) هدایت غیرمستقیم رفتار کودک در مدرسه.
- ۲۴۸ ج) آشنایی با آثار بخشندگی.

۲۴۸.....	(د) ایجاد محیط عاطفی در خانه.....
۲۴۹.....	ها) تقویت درک دیدگاه دیگران.....
۲۵۰.....	و) تمرین فرهنگ دعا برای دیگران.....
۲۵۱.....	۲. اطاعت از والدین و احترام به بزرگ‌ترها.....
۲۵۲.....	الف) تربیت مقتدرانه.....
۲۵۴.....	ب) الگوی محیطی مناسب.....
۲۵۴.....	۳. قدردانی از خدا و خوش‌بینی به او.....
۲۵۵.....	الف) عادت دادن به تشکر از دیگران.....
۲۵۵.....	ب) تمرین دسته‌جمعی قدردانی از خدا.....
۲۵۶.....	ج) پرهیز از اسراف و هدر دادن نعمت‌ها.....
۲۵۷.....	د) نگاه مثبت به زندگی و انتقال آن به کودک.....
۲۵۸.....	۴. احساس کرامت الهی و عزت نفس.....
۲۵۹.....	الف) تکریم شخصیت کودک.....
۲۵۹.....	ب) پرهیز از ارزیابی مقایسه‌ای کودک.....
۲۶۰.....	ج) نگاه معنوی به انتساب‌های مرتبط با پیشرفت.....
۲۶۲.....	د) پرهیز از تحسین‌های خلاف واقع و افراطی.....
۲۶۲.....	ها) کشف استعدادهاى کودک.....
۲۶۳.....	و) نگاه معنوی به کرامت انسان.....
۲۶۴.....	۵. حیا.....
۲۶۵.....	الف) تغافل و عذرتراشی به جای مؤاخذه و توهین.....
۲۶۶.....	ب) رعایت حریم‌ها.....
۲۶۷.....	خلاصه و نتیجه.....
۲۷۱.....	منابع فارسی و عربی.....
۲۸۶.....	منابع انگلیسی.....

دیباچه

حدود چهار دهه قبل، در اجلاس سالیانه وزرای بهداشت در سازمان جهانی بهداشت، نماینده کشور نروژ احساس پوچی و بهبودگی مردم نروژ و در نتیجه گرایش آنها به اعتیاد، بی بندوباری، جرم و جنایت و خودکشی و... را ناشی از دوری از معنویت و نداشتن آنچه او سلامت معنوی نامید، ذکر کرد و پس از بحث و تبادل نظر، وزرای بهداشت کشورهای تصویب کردند که علاوه بر ابعاد جسمی، روانی و اجتماعی، که در تعریف سلامت آمده است، سلامت معنوی هم باید به عنوان بعدی از سلامت شناخته شود. دانشگاه‌های کشورهای غربی سریعاً تحقیقات و تدریس سلامت معنوی را آغاز کردند. پژوهش‌ها نشان داد که اعتقادات مذهبی، دعا و نیایش در شفای بیماران و افزایش طول عمر انسان‌ها مؤثر است. این در حالی است که اعتقادات مذهبی آنها غالباً از عمق لازم برخوردار نیست. اصولاً مفهوم معنویت در کشورهای غربی کمتر در غالب اعتقادات مذهبی می‌گنجد و عمدتاً با بینش لائیک همراه بوده و در جهت تأمین آرامش، افزایش شادی و امید در زندگی دنیوی است. در این راستا، بیشترین تلاش آنان بر آن بوده و هست که بیمارانی که به بیماری‌های مزمن و صعب‌العلاج دچارند، بتوانند با روحیه بهتری بیماری خود را بپذیرند و با آن بسازند و برای آن دسته از بیماران که به فوت شدن نزدیک‌اند، پذیرش مرگ را آسان‌تر کنند. فرهنگستان علوم پزشکی، که حدود ده سال است بر ابعاد مختلف سلامت متمرکز شده است، نیل به سلامت معنوی اسلامی را بسیار مهم‌تر از بعد جسمی، روانی و اجتماعی سلامت می‌داند؛ زیرا هدف

سلامت معنوی عمدتاً نیل به زندگی سعادت‌مندانۀ اخروی و رضایت خداوند عزوجل است که طبیعتاً برای رسیدن به چنین هدف والایی، انسان باید خود را به شدت مسئول تأمین، حفظ و ارتقای همه ابعاد سلامت خود، خانواده و جامعه بداند و در آن راه بکوشد. بینش، گرایش، نیات و اعمال خود را صرفاً در راستای رضایت حضرت حق تعالی تنظیم کند. دست نیاز به درگاه او بگشاید و با اهتمام هرچه بیشتر به اقامۀ نماز، دعا، تضرع، توکل، توسل و پرداختن به آنچه رضایت خداوند در آن است و پرهیز از هرآنچه منهای الهی است، برای جلب رضایت خالق متعال و قرب به درگاه کبریایی اش تلاش کند.

در اینجا لازم می‌دانم از حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر مجتبی مصباح یزدی سپاسگزاری کنم که چند سال قبل به درخواست فرهنگستان علوم پزشکی کتابی را با عنوان «سلامت معنوی از دیدگاه اسلام» به رشته تحریر درآوردند. مطالعه این کتاب ارزشمند را به همه شما علاقه‌مندان توصیه می‌کنم.

مطالعات مختلف در امر تکامل کودکان نشان می‌دهد که تأثیر مسائل فرهنگی و اعتقادی بر انسان و شکل گرفتن شخصیت انسان، از ماه‌ها و سال‌های اول زندگی و حتی از زندگی داخل رحم شروع می‌شود؛ به طوری که از حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله نقل شده است که می‌فرمایند تربیت فرزندان خود را از زمانی که داخل رحم هستند، از طریق تغذیه جسمی و روحی مادر شروع کنید. لذا با توجه به اهمیت این امر، فرهنگستان علوم پزشکی تمرکز خود را بر سلامت معنوی از زمان انعقاد نطفه و حتی قبل از آن و در دوران کودکی و نوجوانی قرار داده است، به امید اینکه نسل‌های آینده، به مراتب والاتری از سلامت معنوی اسلامی دست یابند. به همین منظور، حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر ابوالفضل ساجدی، استاد محترم مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته الله علیه، بنا به تقاضای فرهنگستان علوم پزشکی و با همکاری انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته الله علیه، کتاب حاضر را که درباره «سلامت معنوی از تولد تا دوازده سالگی با نگرش اسلامی» و درحقیقت فلسفه فرزندپروری در اسلام است، تألیف کردند. پذیرش این دعوت و اهتمام حضرت ایشان به این امر بسیار مهم، جای سپاسگزاری فراوان دارد. ضمناً در نگارش این کتاب،

دبیاجه ۱۷

جنابان آقایان دکتر مهدی مشکی، غلامحیدر کوشا، حامد ساجدی و دکتر نجیب‌الله نوری و عزیزان دیگر مشارکت داشته‌اند. برای جناب آقای دکتر ساجدی و همکاران محترم ایشان از درگاه خداوند رحمان اجر اخروی فراوان آرزومندم.

امیدوارم ضمن بهره بردن هرچه بیشتر از کتاب حاضر، مطالعه آن را به همه آنهایی که به سلامت و سعادت و رستگاری فرزندان خود علاقه‌مندند، توصیه فرمایید.

دکتر سیدعلیرضا مرندی

www.ketab.ir

پیشگفتار

«سلامت معنوی» از دو واژه‌ای ترکیب یافته که هر دو مطلوب آدمی است. همه ما به سلامت می‌اندیشیم، در پی دستیابی به آن هستیم و از بیماری گریزانیم. معنویت نیز ریشه در نهاد همه دارد و با فطرت انسانی گره خورده است. می‌توان گفت سلامت معنوی در مقایسه با سایر عرصه‌های سلامت (مانند سلامت جسم و روان)، از اهمیت بیشتری برخوردار است؛ چراکه در رتبه بالاتری قرار دارد. به سطح متعالی انسان مربوط است و برکات والاتری در پی دارد.

سلامت معنوی همچون سایر عرصه‌های سلامت، با دوران کودکی پیوندی عمیق دارد و از آن سرچشمه می‌گیرد. اثر حاضر مبانی، اهداف و راهکارهای نیل به سلامت معنوی را در دوازده سال نخست زندگی با رویکرد اسلامی می‌کاود. در این موضوع، تحقیقات اندکی به‌ویژه از نگاه اسلام انجام شده است و این امر ضرورت پرداختن به آن را بیشتر آشکار می‌سازد.

مجموعه نوشتار حاضر، حاصل تحقیقی است که با اهتمام ویژه معاونت محترم پژوهش مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی جناب حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمدناصر سقایی بی‌ریا در پاسخ به سفارش فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران به انجام رسیده است. به دنبال درخواست فرهنگستان، معاونت مذکور به عنوان مسئول طرح، زمینه تشکیل کارگروه سلامت معنوی را فراهم ساخت، مدیریت اجرایی آن را برعهده گرفت و مدیریت علمی آن را به این‌جانب واگذار کرد. حاصل تحقیق این کارگروه در سه جلد (هریک ناظر به یک سطح مخاطب) عرضه می‌شود:

۱. کتاب جامع سلامت معنوی کودکان: سطح نظری و تفصیلی برای جامعه علمی، تألیف ابوالفضل ساجدی و همکاران؛

۲. کتاب والدین و مربیان: سطح کاربردی برای والدین و مربیان، تألیف علی صادقی سرشت. این کتاب با استناد به کتاب جامع سلامت معنوی کودکان (جلد نخست این مجموعه) نگارش یافته است؛

۳. کتاب کودک: سطح کودکان به زبان شعر و داستان برای کودکان. نوشتار پیش رو، جلد اول از این مجموعه است. تحقیق در عرصه سلامت معنوی، که موضوعی میان‌رشته‌ای است، در مرتبه نخست رجوع به قرآن، حدیث، مبانی و منابع دینی، و سپس نگاهی به دستاوردهای بشری مانند داده‌های روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و علوم پزشکی را می‌طلبد. بدین جهت تحقیق در قالب کارگروهی متشکل از متخصصان و دانشجویان دکتری در رشته‌های مختلف مربوطه انجام شده است. طرح اولیه، مقدمات و فصول مختلف آن در جلسات متعدد گروهی مورد بحث و بررسی قرار گرفته، و توسط اعضای کارگروه تدوین اولیه صورت گرفته و سپس توسط مسئول کارگروه، بازبینی، تکمیل و تدوین نهایی شده است. کسانی که در تدوین اولیه فصول نقش بیشتری داشته‌اند، عبارت‌اند از:

فصول یکم، سوم، چهارم و ششم: غلام‌حیدر کوشا^۱ و حامد ساجدی^۲؛

فصول دوم و پنجم: دکتر نجیب‌الله نوری^۳؛

فصل هفتم: حامد ساجدی.

در گام‌های مقدماتی فصل ششم، آقای مهدی مشکي^۴ نیز مشارکت داشته است. فیش‌برداری اولیه توسط چند دانشجوی دکتری روان‌شناسی انجام شده است که عبارت‌اند از: خانم‌ها سوده توکلی، خدیجه اسکندری‌نژاد، فاطمه رفیعی مقدم و الهام ضرابیها.

کتاب والدین توسط آقای علی صادقی سرشت نگارش یافته است.

۱. محقق حوزوی و دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی.

۲. محقق حوزوی و دانشجوی دکتری فلسفه اسلامی.

۳. محقق حوزوی و دانشجوی دکتری روان‌شناسی.

۴. محقق حوزوی و دانشجوی دکتری فلسفه اسلامی.

از تمام دوستان و استادانی که در مقاطع مختلف از دیدگاه‌هایشان بهره‌مند شده‌ایم، صمیمانه سپاسگزاریم:

۱. اعضای فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران که از آغاز تا پایان کار، ما را همراهی، و کار را به‌دقت مطالعه کردند و با ارائه دیدگاه‌هایشان، بر غنای کار افزودند: حضرات استادان آقایان دکتر سیدجمال‌الدین سجادی، دکتر سیدحسن مقدم‌نیا، دکتر باقر غباری بناب، دکتر ابوالقاسم عیسی‌مراد، دکتر فتحی آشتیانی، دکتر عباس حاجی‌فتحعلی، دکتر مقدم‌نیا، دکتر مهدی مصری، دکتر سیدعبدالحمید بحرینیان، دکتر سیدحمید حسینی، دکتر سیدمحمدرضا کلانتر معتمدی، دکتر سیدمحمدحسین کلانتر معتمدی، دکتر محسنی، دکتر محمدحسین نیکنام، و خانم‌ها دکتر مینو اسد زندی، دکتر زهره الهیان، دکتر اکرم حیدری، دکتر سهیلا خزاعی، دکتر پریسا امیری، و حجج‌الاسلام والمسلمین فرهادپور و هاجری، و به‌ویژه رئیس محترم فرهنگستان علوم پزشکی، دکتر سیدعلیرضا مرندی، دکتر حسن ابوالقاسمی، رئیس گروه سلامت معنوی، سیاوش لاجوردی، کارشناس و دکتر محمدعلی محقق، معاون علمی فرهنگستان علوم پزشکی.

۲. برخی اعضای هیئت علمی و مسئولان مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمدناصر سقایی بی‌ریا، معاون محترم پژوهشی مؤسسه مذکور، که مسئول طرح بودند، مرکز مشاوره ماوا، به‌ویژه مدیر محترم آن، حجت‌الاسلام والمسلمین ابراهیم انخوری، که مدیر اجرایی طرح بودند و زحمات طاقت‌فرسایی را متحمل شدند و حجت‌الاسلام والمسلمین هادی ارشاد حسینی، دبیر اجرایی کارگروه که پیگیری‌های فراوانی داشتند، دکتر مجتبی مصباح (ناظر اولیه تحقیق)، و به‌ویژه دکتر محمدرضا احمدی (ناظر نهایی تحقیق)، که آن را مورد ملاحظه و دقت نظر قرار دادند.

سالروز میلاد باسعادت نبی مکرم اسلام ﷺ و ششمین اختر آسمان ولایت، هفدهم ربیع‌الاول ۱۴۴۱ برابر با ۲۴ آبان ۱۳۹۸.

ابوالفضل ساجدی

استاد مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی *